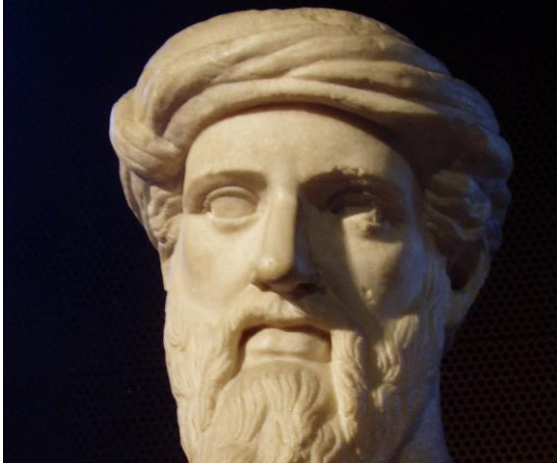

DÜNYA DÜZDÜR FİKRİNİN ÇIKIŞI VE KAYBOLUŞU

Firavunlar döneminde Mısır, Mezopotamya, Hindistan, Çin, Afrika ve Avrupa'da dünya düz sanılırdı. Dünya'nın daire şeklinde ama düz olduğu, su üzerinde yüzdüğü ve çevresindeki yüksek dağlar sayesinde deniz sularının dökülüp kaybolmadığı inancı Babilliler'e uzanır. Çinliler ise Dünya'nın düz ve kare şeklinde olduğunu kabul etmişti. Filozof Pythagoras, M.Ö. 500'de Dünya'nın bir küre olduğunu açıkladı. Ardından Aristo; Mısır'da gözlenen bazı yıldızların Yunanistan'ın kuzeyinde görülmeyişi ve Ay'ın yüzeyine düşen Dünya'nın gölgesinin yuvarlaklığı, Dünya'nın küresel olduğunu kanıtlar dedi. Aristo'nun açıklaması sayesinde Dünya'nın küre şeklinde olduğu, 2300 yıl önce eğitilmiş insanlar tarafından kabul gördü. Aristo ve diğer filozoflar; kitaplarında Dünya'nın küresel olduğunu yazınca, "Dünya düzdür" inancı kaybolmaya başladı. Plato, Dünya'nın çevresinin 63-74 bin kilometre olduğunu tahmin etmişti. Dünya'nın çevresi, ilk kez matematiksel olarak Eratosthenes tarafından 2200 yıl önce hesaplandı. Eratosthenes, en uzun gün olan 21 Haziran'da, öğle vakti yere diktiği çubuğun yüksekliğini ve gölgesini ölçerek güneş ışınlarının geliş açısının 7 derece 12 dakika olduğunu buldu. İskenderiye'nin 900 kilometre güneyindeki Aswan'da 21 Haziran'da güneş ışınlarının yere dik gelerek kuyuların dibindeki suyu aydınlattığını da biliyordu. Güneş ışınları paralel olduğu ve ters açılar da birbirine eşit olacağı için Eratosthenes, 900 kilometrelik yayı gören merkez açısını 7 derece 12 dakika olarak aldı. Dünya'nın çevresini 45 bin kilometre olarak hesaplayan Eratosthenes, benzeri bir yöntemle Dünya'nın eksen eğikliğini de hesaplayan ilk insan oldu.

Pythagoras: Dünya küreseldir diyen ilk filozof

C. Columbus ve Dünya'nın küreselliği

Dünya'nın küre şeklinde olduğu bilindiği ve çevresi 2200 yıl önce ölçüldüğü halde, bazı kitaplarda C. Columbus'un Dünya'nın küre şeklinde olduğunu kanıtlamak için batıya açıldığı yazılıdır. Galileo Galilei'nin de "Dünya düz değil küreseldir" dediği için kilise tarafından yargılandığını yazan kitaplar vardır. Her

iki iddia da gerçek değildir. Columbus, Dünya'nın çevresini daha önce hesaplamış olanların verilerini kullandı ama onun kullandığı değer gerçek mesafeden kısaydı. Bu nedenle Amerika kıyısına ulaştığında Asya'da olduğunu sanmıştı. Columbus geri dönünce, "Dünya'nın küreselliği kanıtlandı" gibi bir açıklama hiçbir şekilde yapılmadı çünkü tüm aydın insanlar Dünya'nın küresel olduğunu biliyordu. Galileo ise kilisenin görüşlerine ters olan kitabında "Güneş; Dünya'nın etrafında değil, Dünya güneşin etrafında dönüyor" diye yazdığı için yargılandı. Dünya'nın küre şeklinde olduğu, 2300 yıl önceki filozoflar ve sonraki bilim adamları tarafından anlatılıyordu. Ancak az sayıdaki radikal düşünceye sahip bazı gruplar, dünya düzdür iddiasını hala terk etmedi. ABD'de; Dünya'nın küresel olduğunu kabul etmeyenler, 1969'da ilk kez Ay'a insan indirildiği ve dünyanın küreselliğini gösteren fotoğraflar yayımlandığı halde buna inanmadılar. Gallup'un 1999'da yaptığı ankette, ABD'de yaşayanların %6'sı Ay'a gidildiğine inanmadığını beyan etmişti. ABD'de Dünya Düzdür Derneği, sayısı oldukça azalan üyeleriyle faaliyetine devam ediyor. Derneğin üyeleri; İncil'deki bazı ifadelerle dayanarak ve "Avustralya'da insanlar baş aşağı durmuyor ki" diyerek, derneğe üye bulmaya çalışmaktadır.

Prof. Dr. Ural Akbulut
ODTÜ Kimya Bölümü